

COLLEGATS A VISTA D'OCELL

**CAP DE SETMANA PER CONEIXER
EL CONGOST DE COLLEGATS**

I

LES SALINES I MONESTIR DE GERRI DE LA SAL

4 i 5-JUNY-2016

VOCALS

**YVETTE DELGADO
MIQUEL REGUE**

Cap de setmana “ Collegats a vista d’ocell”

Itinerari dissabte 4 de juny de 2016

Ermita de la Mare de Déu d’Arboló

Situació: Pallars Sobirà, Gerri de la Sal.

Punt d’inici: Pont d’Arboló

Horari total: 1 hora

Desnivell: +81 m, -102 m.

Distància: 2,3 km.

Dificultat: Excursió per infants caminadors

Recorregut: Pont d’Arboló (620m.) – Ermita de la Mare de Déu d’Arboló (650m.) – Pont romànic de Gerri de la Sal (605m) – Monestir de Santa Maria de Gerri de la Sal (604m).

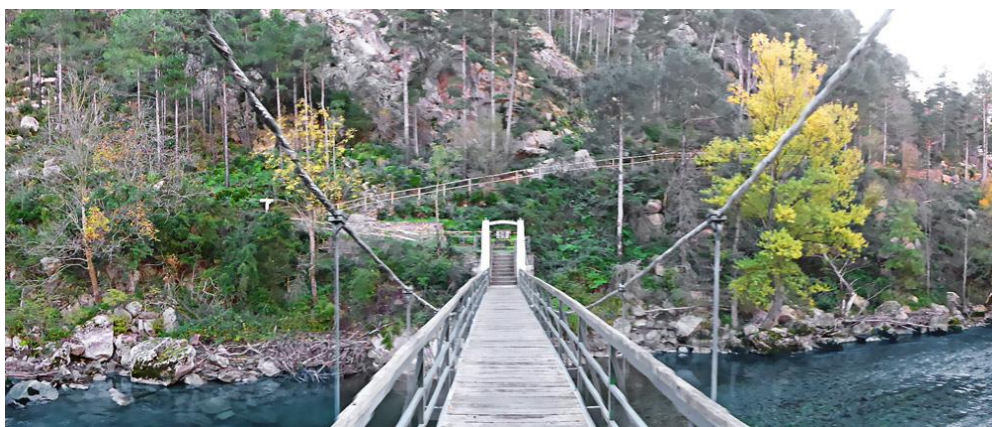
Entre Arcalís i Gerri de la Sal, a la part superior d’un espadat de roca que s’alça sobre la riba esquerra de la Noguera Pallaresa, es troba el lloc conegut com l’Estret d’Arboló. Al cap d’amunt s’aixeca la petita ermita de la Mare de Déu d’Arboló, una capella que pertany al terme municipal de Soriguera, a la comarca del Pallars Sobirà. Curiosament es tracta del indret situat a l’extrem més meridional del Parc Natural de l’Alt Pirineu.

En ella te lloc cada primer diumenge de maig el concorregut aplec on es reuneixen amb gran fervor el nombrosos fidels que veneren la imatge de la Mare de Déu d'Arboló, patrona del Pallars Sobirà.

ITINERARI:

Després de la visita guiada a les interessants Salines de Gerri de la Sal, l'autocar ens deixara al punt de partida d'aquest itinerari, que esta situat a l'esplanada que fa d'aparcament vora el riu. Per arribari, després de passar el poble de Gerri de la Sal, seguim la carretera N-260 i avans d'entrar al tunel d'Arboló agafem el desviament de la dreta que porta al pont i ermita d'Arboló.

0,0 km- 0 min- Travessem el pont penjant de fusta i una vegada al altre costat comença la senzilla pujada al santuari pel caminet que hi mena. La pujada és un veritable plaer. Cada pedra i cada racó ens porten el murmuri de la Noguera Pallaresa, on en un altre temps baixaven els braus raiers amb els seus rais de troncs.

0,6 km-10 min- Arribem al Santuari de la Mare de Déu d'Arboló (650 m), ubicat en un mirador sobre la Noguera Pallaresa. Després d'admirar el bonic entorn de l'ermita començem a perdre alçada tot seguint el deliciós sender, que sota els arbres, recorre la marge esquerra del riu. Seguim el sentit de les seves aigües, el murmur de les quals, ens amenitza el camí.

2,1 km-50 min- Arribem a l'alçada del pont romànic de Gerri de Sal, que de moment no travessarem, ja que hem de continuar pel mateix costat del riu en direcció al monestir que es troba molt a prop. Per arribar-hi únicament és necessari recórrer un curt tram del planer i ample camí que segueix la riba est del riu.

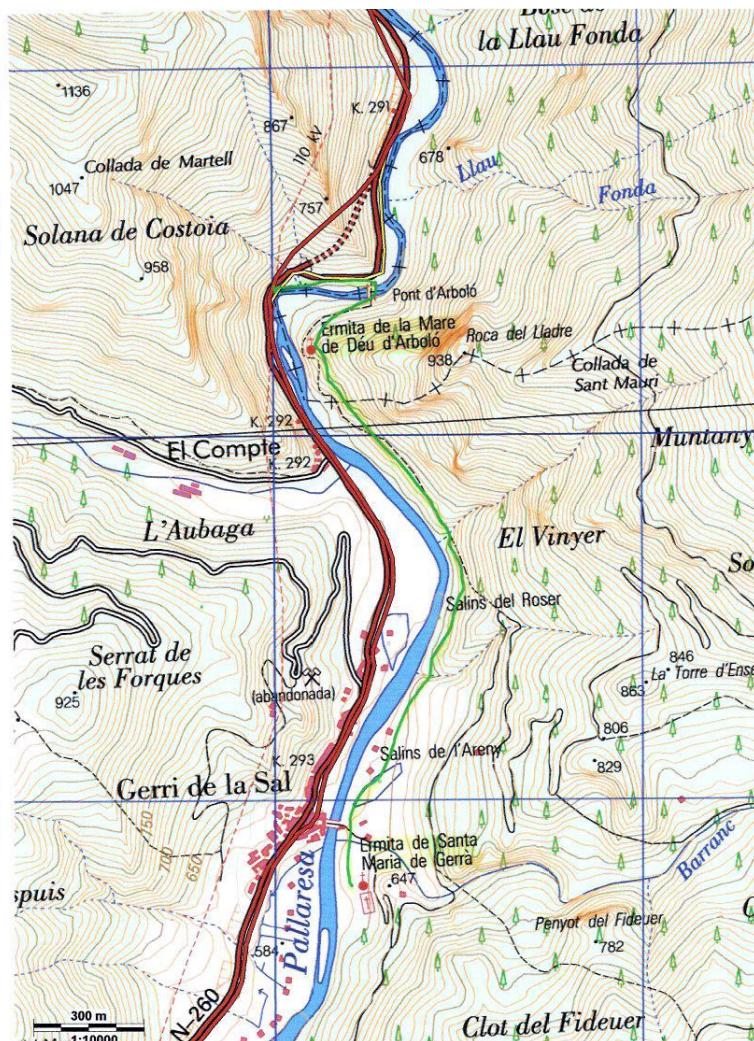

2,3 km-1h- A través dels arbres veiem en l'altra riba les cases del poble i a l'esquerra del camí una àmplia zona de pícnic. Arribem a l'impressionant Monestir de Santa Maria de Gerri de la Sal. Després de la visita guiada al monestir, ens hem de dirigir novament al pont romànic i creuar-ho, visitant al nostre pas els carrers més antics de la vila.

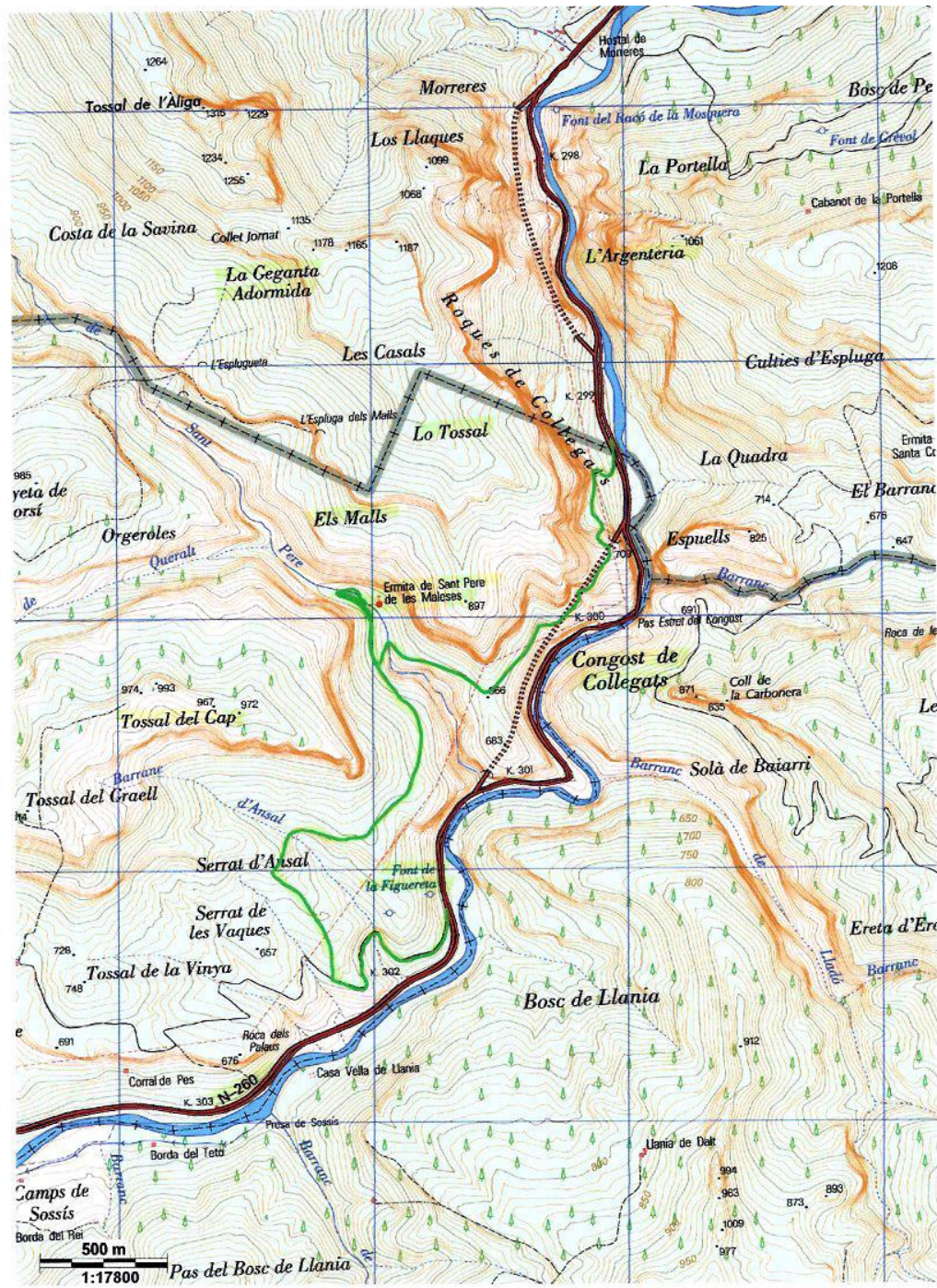

Una vegada finalitzat el recorregut l'autocar ens recollirà a l'aparcament que hi ha al poble, just al costat de les Salines. Acabarem la jornada al Hotel Condes del Pallars a la població de Rialp, on tenim reservat l'allotjament.

Cap de setmana “ Collegats a vista d’ocell”

Itinerari diumenge 5 de juny de 2016

Monestir de Sant Pere de les Maleses

Situació: Pallars Jussà, Congost de Collegats.

Punt d'inici: Font de la Figuereta a la crta. N-260

Horari total: 2:30 hores

Desnivell: +295 m, -304 m.

Distància: 5,9 km.

Dificultat: Mitjana (Bota groga)

Recorregut: Font de la Figuereta (543m.) – Inici Camí de Sant Pere (610m.) – Monestir de Sant Pere de les Maleses (640m) – Barranc de Sant Pere (636m.) – Cova del Serpent (660m) – Enllaç amb la crta. N-260 (556m.)

El pas natural entre el Pallars Jussà i el Pallars Sobirà és el Congost de Collegats, una estreta escletxa oberta entre altes parets de roca per on la Noguera Pallaresa troba el camí cap al sud.

El congost té una longitud d'uns cinc quilòmetres i des del riu fins al cim de les parets de roca hi ha més de 500 metres de desnivell. Fins al segle XVII, quan es va construir el primer camí que ho travessava, Collegats va ser una barrera infranquejable que obligava a fer grans voltes a qui volgués anar d'un Pallars a un altre.

L'impressionant paisatge del congost està caracteritzat pels penya-segats de conglomerats i calcàries de tons vermellorsos i els profunds barrancs que desemboquen a la Noguera Pallaresa. Mentre que el seu símbol per excelència es la Argenteria, una surgència d'aigua en la paret de roca que ha format travertins de formes particulars que van inspirar tant al poeta Joan Maragall com a l'arquitecte Gaudí.

Aquest espai va ser declarat Reserva Natural Parcial al 1987 per la seva importància com a hàbitat de la llúdria i d'espècies d'aus com el pelaroques i el trençalòs, que aniden a les esquerdes i coves dels grans penya-segats.

Encaixat a l'interior d'una cova, en una zona de difícil accés, el monestir de Sant Pere de les Maleses està documentat des de l'any 868 i la seva activitat es va perllongar fins al segle XVII, primer com a monestir independent i després com a priorat depenent del monestir de Gerri de la Sal. Posteriorment i fins a finals del segle XIX, sembla que va quedar reduït a un petit santuari d'important devoció que, a poc a poc, va ser abandonant. A principis del segle XX, el monestir presentava ja un estat de ruïna i actualment només queden un peu l'absis de l'església i algun mur.

Aquesta caminada fins a Sant Pere de les Maleses, amaga sorpreses agradables en cada racó. Al paisatge espectacular i d'una bellesa excepcional dels penya-segats de Collegats, s'afegeix la singularitat i llarga història del monestir e importants valors naturals en transcórrer per l'hàbitat del trencalòs, el pelaroques, el voltor i la llúdriga.

ITINERARI:

L'autocar en deixara al punt de sortida que esta situat a l'àrea de descans de la Font de la Figuereta (543m.) situada abans d'entrar en el Congost de Collegats, a la carretera N-260, entre La Pobla de Segur i Gerri de la Sal. Cal aparcar el cotxe a l'àrea de deFiguereta (543m.), situada abans d'entrar en el Congost de Collegats.

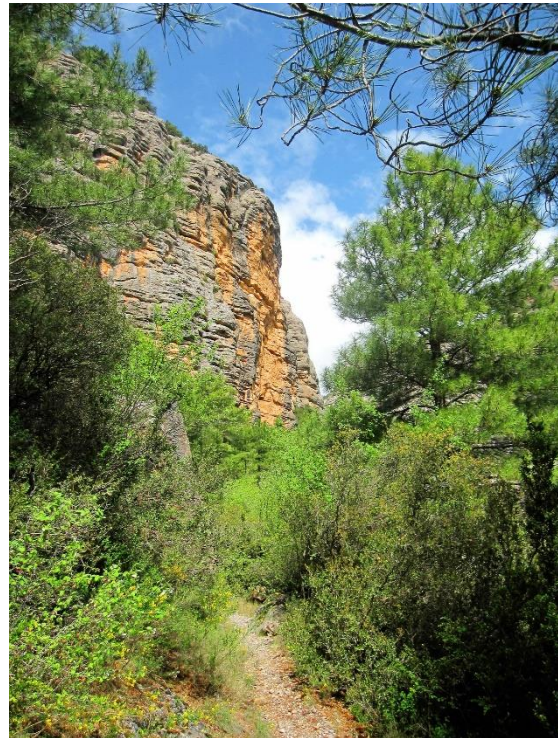
Des de la Font de la Figuereta cal creuar la carretera i seguir per la pista asfaltada de Gramuntill, al començament de la qual es troba la senyal d'inici de l'itinerari. Poc després d'haver començat la pista deixa d'estar asfaltada.

0,95 km-15 min- Inici del Camí de Sant Pere (610 m.) A la dreta de la pista un senyal indica el camí que cal agafar per anar a Sant Pere de les Maleses. Es tracta del sender que antigament es feia servir per baixar la fusta i que puja cap al penya-segat passant per sota d'una línia d'alta tensió. El sender s'empina fins arribar a la primera terrassa de roca on es troba el camí del monestir que prove de Gramuntill.

Camí de Gramuntill a Sant Pere (691 m) Ja situats a la part alta de la terrassa de roca es gira a la dreta en un angle de 90 graus i en afegim a un ampli replà entre dues parets de roca. A partir d'aquí el camí va paral·lel a la gran paret del Congost de Collegats, buscant l'entrada del Barranc de Sant Pere.

Es creua el barranc entre un bosc de pins i continuem pel mateix camí, primer pujant i després baixant, però sempre paral·lel a la paret de roca. Quan el camí comença a

endinsar-se en el Barranc de Sant Pere es troba un encreuament senyalitzat (640 m). Per anar al monestir cal continuar cap a l'interior del barranc seguint la mateixa adreça que es portava fins creuar el barranc de Sant Pere.

3,4 km-1 h 15 min- Una vegada en l'altre marge, el camí gira cap a la dreta, riu avall, per apropar-se a la balma, sota la qual estan les ruïnes del Monestir de Sant Pere de les Maleses (640 m). Per continuar l'itinerari cal desfer el camí fins a l'encreuament senyalitzat que hem pasat avans. Una vegada a l'encreuament cal anar cap a l'esquerra (NE) per baixar directament cap al el Barranc de Sant Pere (609 m).

Es creua el riu i es guanya alçada per l'altre marge en direcció SE. Aviat s'arriba a un promontori des del qual es veu la Noguera Pallaresa, a la dreta de la marxa, i on el camí torna a canviar d'adreça (NE). Es passa sota una línia elèctrica i després fem una zig-zaga per guanyar alçada i arribar a la cova del Serpent indicada amb una senyal.

4,9 km -2 h - Cova del Serpen (704 m.) Passada la cova el camí puja de nou fent una sèrie de marrades que porten directament al peu de la paret de roca. Just sota el penya-segat el camí gira a la dreta cap a una torre d'alta tensió des de la qual es veu perfectament el Barranc de l'infern.

5,9 km-2h 30 min- Poc després el camí comença un ràpid descens per arribar a la crta. N-260 (556 m), punt final de l'itinerari i punt on ens recollira l'autocar.

En cas de que tinguem que tornar a la Font de la Figuereta cal creuar la carretera i caminar entre la carretera i el riu, cap a la dreta, fins al túnel, a l'entrada del qual es pren la antiga carretera ara convertida en un pas de vianants. Després de passar de llarg els barrancs de l'Infern i Llabrés, l'antiga carretera torna a sortir a la N-260 on cal caminar per l'andana els últims 200 m per arribar a la Font de la Figuereta **8,9 km – 3 h 30 min.**

Llegenda de la Cova del Serpent

En temps antics, el congest de Collegats no es travessava pas tan fàcilment com avui. Abans de la nova carretera hi havia un corriol que s'enfilava cap a les penyes de la dreta del riu, i passava davant de les Maleles, un monestir construït sota una espuga al peu del barranc de Sant Pere. A mitja hora del convent, al costat d'un altre camí que baixava fins al riu Noguera al mig de l'engorjat, hi ha una balma d'una trentena de passes de fondària, coneguda com la Cova del Serpent.

Conten que en temps de Mariacastanya, s'encauava en aquest foradot un monstre horrible. La serpota feia guàrdia ajaguda al llarg de la cova, espiant nit i dia cap a fora. Tan aviat com olorava un monjo, un tragner, o qualsevol cap de bestiar, l'enxampava amb la llengua i se'l cruspia a cremadent. Molts arriers que traginaven càrregues d'oli i de vi, de la Conca a la Muntanya, desapareixien en travessar aquell diabòlic congest. Els frares deien que el serpent se'ls havia empassat sencers, amb els matxos i tot.

La llegenda diu que la serp fou liquidada finalment per un frare del monestir. El monjo, com a encarregat de la teca del convent, havia de cuidar un ruquet amb el qual cada setmana anava a Gerri a comprar el pa i altres queviures. Una tarda que feia péixer el ruc davant de la cova, el serpent se li va menjar l'animal per berenar. En va comprar un altre a la fira, però el pobre també va acabar a la panxa de la bèstia... —Si no la mato d'una vegada, no donaré l'abast a comprar rucs —va pensar el frare.

Un dia, el monjo va carregar el ruc de pans, a dintre dels quals havia clavat dotzenes de ganivets, i el menà cap a la cova. La serp se'l va engolir tot sencer. Va ser, però, l'últim ruc que li va pispar, ja que els ganivets li van foradar el païdor i els budells. Un cop morta, la seua monstruosa carcanada va quedar marcada per sempre a la roca del sostre de la cova. I encara s'hi pot veure avui.

Autor: Pep Coll i Martí

Obra: Muntanyes maleïdes

Els Salins de Gerri

Si parlem de Gerri és obligatori parlar de les seves salines, les quals ha estat el motor econòmic del poble durant molt de temps. A més del conjunt de les salines, trobem el brollador o font d'aigua salada i l'Alfolí o Magatzem de la Sal.

El brollador o font d'aigua salada està enregistrat oficialment amb el nom de "Mina Ofita" i està situat a la dreta del riu Noguera Pallaresa, a una alçada de 620 metres sobre el nivell del mar.

L'origen geològic de la font salada de Gerri és, avui per avui, una qüestió encara no resolta. La hipòtesi més sòlida és la qualitat salada del brollador l'adquireix pel pas d'un corrent d'aigua dolça subterrani per vetes de sal gemma. Mai ningú s'ha atrevit a perforar l'ull de la font en busca d'una més elevada concentració de sals en l'aigua per por a malmetre-la o, fins i tot, a perdre-la. De fet, a pocs quilòmetres de la font de Gerri, a Morreres, al Congost de Collegats, sembla que antigament va haver-hi també un aflorament d'aigua salada molt més abundós que aquest, i que degué disminuir de forma violenta entorn al segle XV per raons no esclarides.

L'aigua aflora per borboleig en una cavitat de petites dimensions. L'aigua té una densitat mitjana de 8 – 10° Be i a una temperatura de 21°C. Es podien treure uns 40-50,000 litres/hora.

El brollador presentava dos problemes principals, la proximitat respecte el riu (uns 15 metres), fa que hi hagi una elevada possibilitat de filtracions d'aigua dolça i que la font surt quasi a la mateixa alçada que el propi riu, per això s'ha d'elevat l'aigua per tal de poder ser aprofitada per la seva explotació.

Just pel fet de sortir quasi a la mateixa alçada que el riu, l'aigua salada de la font de Gerri ha necessitat des de sempre mitjans per tal de ser elevada i així poder ser aprofitada.

Elevada l'aigua salada uns cinc metres sobre el punt d'aflorament, l'aigua circula per una xarxa de canals fins arribar a les diferents zones salineres de Gerri. Les conduccions encarregades d'aquesta distribució formen una xarxa principal a la que si sumen artèries secundàries. Aquestes conduccions són troncs de pi buidats anomenats canalots; el conjunt de canalots principal s'anomena reguer.

Sigui quina sigui la seva localització, cada una de les salines de Gerri tenen els mateixos components generals.

- **El Toll;** Lloc on s'hi diposita l'aigua salada al llarg de l'any i on augmenta el grau de concentració de la mateixa.
- **La Caseta;** edifici d'una sola planta i de reduïdes dimensions en el qual s'emmagatzema la sal un cop elaborada.
- **L'Arcabota;** dispositiu de sedimentació de les possibles tosques que porti l'aigua i serveix també per fer guanyar el grau de concentració de l'aigua abans de ser passada a l'era.
- **L'Era;** Element contenidor on té lloc la crist·lització de la sal.

Procès d'elaboració de la Sal

Durant tot l'any l'aigua anava sortint de la font i dipositant-se en els diferents tolls de l'explotació salinera. Cada propietari tenia el seu torn de reg i les seves hores d'aigua. Quan es regava el toll, calia picar-lo per tal que l'argila que tenia dins no fes esquerdes i no poguessin perdre l'aigua. Tanmateix, una vegada acabada la temporada de la sal, es passava a cantar els tolls i consistia en tornar-hi a posar l'argila necessària per

recompondre el canter que formava en la part superior.

Les operacions de neteja es fixaran en les superfícies de concentració i evaporació i en els llocs on cristal·litza la sal (eres i arcabotes). La diferent funcionalitat d'ambdós elements, comportarà en la neteja un tractament diferenciat.

La neteja de les arcabotes s'anomena llimpiar les arcabotes, en canvi quan ens referim a les eres parlem de rentar les eres.

Fins que la sal no comença a cristal·litzar, l'era no necessita cap intervenció per part del saliner. En quant això passa, s'ha d'operar en el que es coneix amb el nom de passar el salí. Passar el salí consisteix en remoure l'aigua de tota la superfície de l'era, rascant sobre l'empedrat per evitar que els cristall de sal que comencen a formar-se s'hi arrapin. Una operació similar, és la de trencar el crost, que s'havia de repetir cada dia mentre l'aigua no acabava d'evaporar-se.

Una vegada la sal ja cobria tota l'era, es passava a escampar, que consistia en fer un munt de sal al centre de cada era perquè aquesta acabi d'escórrer. Les eres mai s'escampen seques del tot, sinó la sal quedaria arrapada als llevers i costaria molt de treure-la.

Un cop amuntegada la sal a les eres, s'havia d'entrar a les casetes de les quals la sal sortia a final de temporada per portar-la al magatzem on era pesada i mòlta.

Utiltatge emprat al Salí

Picatolls: Amassar i mantenir l'argila que recobreix l'interior del toll.

Maltador: Per picar l'empedrat de l'era o l'arcabota.

Aixador: Per aixecar els llevers.

Pala de parlar aigua: Utilitzada en el moment de rentar les eres.

Burxatolls: Per obrir els canalots del toll.

Escoballs: Per escampar el salí.

Pala de parlar sal: Per llençar la sal al mig de l'era en el moment d'escampar.

Cartró: Per tragar la sal de l'era a la caseta.

Cibera: Per portar la sal més molla del salí cap a la caseta.

Carretó: Transport de la sal.

Pala metàl·lica: Per amuntegar la sal dins la caseta.

Arpiot: Per cavar la sal que queda endurida després de passar temps emmagatzemada a la caseta. Pesa sals: Serveix per mesurar la densitat de sal a l'aigua.

Alfolí - Magatzem de la Sal

La Casa de la Sal és la principal construcció d'ús no religiós de la comarca del Pallars Sobirà i està emplaçada a la part més alta de la vila, a la plaça del Mercadal.

Es tracta d'un edifici de planta més o menys quadrada, de tres plantes, un altell i una sotateulada. L'actual construcció és el resultat d'una ampliació realitzada al segle XVIII, per la necessitat d'incrementar la capacitat de l'edifici en el moment en què les salines de Morrerres (entrada de Collegats) deixen de funcionar, i per tant, augmenta l'activitat salinera a Gerri.

L'ús d'aquest immoble ha estat lligat a l'activitat salinera de Gerri, encara que no ha estat l'única funció que ha acollit en el seu interior. Així doncs, malgrat que la major part de la seva superfície estava destinada als processos d'emmagatzematge, assecatge, envasament, comercialització i distribució de la sal (planta baixa, primer pis i part del segon), la segona planta recollia una funció d'àmbit més social i cultural: hi havia un teatre, l'escola i les dependències dels mestres.

Pel que fa al seu ús en l'època salinera i acabada la producció de la sal (finals d'estiu), es passava a transportar la sal fins al magatzem. Un cop allí es procedia a pesar-la abans d'entrar-la dins el recinte.

Cap a l'any 1925, es procedeix a la compra d'un molí per poder complaure les demandes dels seus client que volien la Sal fina i amb el molí del poble no n'hi havia prou.

Actualment aquest edifici és propietat de l'Ajuntament de Baix Pallars, el qual juntament amb el Museu de la Ciència i la Tècnica de Catalunya realitzaran el futur Museu de la Sal a Gerri.

Monestir de Santa Maria de Gerri de la Sal

El monestir de Santa Maria de Gerri, té origen en una església que, probablement fou fundada en els temps dels visigots i, posteriorment derruïda pels sarraïns.

En aquesta església originàriament dedicada a Sant Vicenç i posteriorment a Santa Maria, el prevere Espanell va reunir-hi cinc companys per tal de viure-hi monàsticament i els feu donació dels béns que posseïa a Seguís i Cartanís, a més d'una colla de llibres i ornamentals que no especificava. Automàticament Espanell en devia quedar constituït abat.

Segons la carta fundacional de 20 de juny de 807, es tracta d'una típica fundació de caràcter particular, tot i que no queda gaire clar, sembla que la regla adoptada fou la de Sant Fruitós que té com a fonament el pacte entre l'abat i els monjos. No obstant això, l'any 839 el monestir adoptà la regla benedictina que mantindria fins als darrers dies. El monestir de Gerri nasqué sota la jurisdicció del bisbe de la Seu d'Urgell i sembla que contribuï molt eficaçment a la funció evangelitzadora i reorganitzadora del territori del Pallars un cop aquest va ser alliberat del domini àrab pels marquesos de Tolosa.

A la primera meitat del s. IX, el monestir comença a agafar força i al s. XI ja es constata un creixement progressiu amb un ritme especialment notable al darrer quart d'aquest segle en què les donacions representen el 66,6% de les adquisicions.

Els segles XII i XIII són els més brillants de la història del monestir. A la segona meitat del segle XII, el monestir rebé el paquet de donacions més voluminos en un moment en què davant d'una conjuntura política d'inseguretat, el monestir era capaç d'oferir protecció. Al segle XIV, l'exhauriment de les tasques com a centres evangelitzadors i docents a favor d'altres institucions de nou encuny, fa que el monestir benedictí es centri en la salvaguarda del patrimoni. Al segle XVII, es feu efectiva la incorporació de Gerri a la Congregació Claustral Tarraconense amb el nomenament d'un nou abat, Lluís

Sanç, també bisbe de Solsona. Al segle XVIII, el monestir patí l'atac de l'exèrcit francès comandat pel comte Moret, durant la Gerra de la Successió. Com a conseqüència, es produí el primer damnatge seriós a l'arxiu de Gerri de la Sal. Al segle XIX, l'estat posà a subhasta els béns del monestir dins el programa de les desamortitzacions promogudes durant el Trienni Liberal.

El monestir de Gerri es disposa segons l'esquema tipològic més comú en els edificis monàstics, de forma quadrada, adossats al costat nord de l'església, avui reduït a un clos tancat ple de runes i vegetació. L'església actual de Santa Maria de Gerri correspon en la seva forma essencial a l'edifici consagrat el 25 de setembre de 1149.

La seva estructura és de planta basilical de tres naus, amb tres trams sense transsepte, cobertes amb voltes de canó, de perfil semicircular a la nau central, i de quart de circumferència a les naus laterals, totes reforçades per arcs torals. Els pilars d'on arrenquen els arcs torals i els fornars són de tipus compost, formats per un nucli central, cruciforme, al qual s'adossen sengles semicolumnes, amb base i capitell. Dels capitells arrenquen els arcs, que segueixen les arestes del pilar i defineixen un perfil esglaonat, llevat de la nau central, on els arcs torals són llisos i els capitells no reben cap arc.

Les naus són coronades a llevant per tres absis semicirculars dels quals els laterals s'obren directament a la nau, mentre que el centrat, de proporcions més grans, es precedit d'un ampli espia presbiteral, més baix que l'absis central i allarga visualment la nau

Les absidioles són llises i l'absis central és ornat interiorment amb set arcuacions situades just a l'arracada de la volta, suportades per sis semicolumnes, seguint un esquema de decoració absidial que es troba en altres obres del segle XII català com la catedral de la Seu d'Urgell o l'església de Sant Pere de Galligants, entre altres.

La porta s'obre en la façana de ponent emfasitzada per una arquivolta en degradació i aixoplugada per un porxo o atri de tres naus, que és corresponen amb les de l'interior,

cobertes amb voltes per aresta, i obertes a la part de migdia per arcs de mig punt.

El cos de l'atri, recentment restaurat és molt més baix que l'església, i permet l'obertura d'un gran finestral que il·lumina la nau central, per sobre del qual es desenvolupa un alterós campanar d'espadanya de tres pisos, amb dues obertures en l'inferior, i única, més petita en el superior, totes formades per arcs amb motlures trilombardes.

Pel que fa a l'actualitat del monestir s'està finalitzant un programa de restauració que ha constatat de diverses fases sota la direcció del Departament de Cultura de la Generalitat. Alguns dels arranjaments han de ser rectificats donat que la humitat i l'aigua malmeten part de les extraordinàries pintures barroques de l'absis i sala capitular.

Actualment s'estan duent a terme estudis arqueològics per tal d'esbrinar el cost i la utilitat de l'excavació de l'antic claustre i dels fonaments sota la creu central on originàriament estava ubicat el monestir del segle IX (any 807). L'elevat cost i les moltes possibilitats d'actuació fins la recuperació total són els principals inconvenients del seu bon fi.

L'abadia romànica, a banda de les misses dels diumenges a l'estiu, acolleix multitud de casaments i concerts donada la seva gran majestuositat.

Ermita de la Mare de Déu d'Arboló

L'ermita de la Mare de Déu d'Arboló (al Pallars Sobirà) es troba molt a la vora de l'antiga partió de termes entre Arcalís i Gerri de la Sal, a la part superior d'un espadat de roca que s'alça sobre la riba esquerra de la Noguera Pallaresa, al lloc conegut com l'estret d'Arboló.

El lloc d'Arboló és un dels indrets del Pallars documentats des de més antic. Al costat de l'actual ermita romànica s'hi alçava un castell (*castro Erbolone*) que és esmentat en un document de l'any 817, referent a una venda de terres al primer abat del [monestir de Gerri](#).

L'església d'Arboló fou possessió de [Gerri](#) des dels inicis d'aquesta fins un moment indeterminat, ja que al principi del segle XIV ja no consta entre les seves pertinences.

El nom d'Arboló és un nom màgic, no solament per a la gent d'Arcalís, terme del qual depèn l'ermita o santuari que és situat a l'extrem de migdia del terme, ja al límit amb Gerri de la Sal, sinó també per a tota la gent del Pallars Sobirà, que hi acut en romeria a visitar la seva Mare i Senyora.

El santuari d'Arboló és un edifici romànic, de mitjan segle XII i construït amb carreus bastant regulars i ben tallats, amb una diversa gamma cromàtica de pedra rogenca, grisos i ocres, d'una nau, absis semicircular amb arcuacions, que acull una imatge font de devoció popular. Malauradament no és l'original, sinó una còpia fidedigna (reposada el 5 de maig de 1940, obra de l'escultor barceloní Francisco de P. Gomara), ja que el temple va ser saquejat el mes d'agost de 1936, i si en un primer moment la imatge restà amagada i se salvà, posteriorment fou trobada i reduïda a cendres al pont de Baro.

Aplec de la Mare de Déu d'Arboló, Patrona del Pallars Sobirà

Diumenge dia 3 de maig del 2015, amb molt de fervor i una gran assistència de fidels es va celebrar l'Aplec de la Mare de Déu d'Arboló, a la Parròquia d'Arcalís dins el municipi de Soriguera, i que és Patrona del Pallars Sobirà. Enguany es commemorava el 75è aniversari de l'entronització de la nova imatge de la Mare de Déu d'Arboló a l'ermita, després que l'antiga fos destruïda a la persecució religiosa dels anys 1936-1939. Precisament, el Patronat "Amics del Santuari d'Arboló" ha restaurat la Mare de Déu que presideix el temple. Es tracta d'una còpia del 1940 de la peça romànica que va ser cremada durant la Guerra Civil, realitzada per l'escultor Francisco de Gomara. La restauració actual ha estat realitzada per la Sra. Vanessa Soria, i s'ha sufragat amb els donatius dels fidels devots i els que visiten el Santuari.

LLEGENDA DEL SOC D'ARBOLÓ

Una de les creences arrelades a l'ànima de les noies matrimonieres era aquella que deia que la noia que el dia de l'aplec poses el seu peu al soc l'any següent tornaria a l'aplec amb el seu marit. I és que de ganes de casar-se, no en faltaven pas...

